

קבצי הערות התמימים ואנ"ש ללקו"ש חלק י"ז שיחה ג' לפי קדושים

קובץ הערות וביאורים אהלי תורה גליון תתקעח

קצירה לפני זריעה

הרב מנחם מענדל רייצעס
קרית גת, אה"ק

בלקו"ש חי"ז קדושים (ג), מדבר על הציוויים שבפ' קדושים (יט, ט-יט) בענין עבודת השדה, שמקדים שם הציווי על נתינת פאה - "לא תכלה פאת שדך", ואחר כך הציווי על איסור זריעת כלאים - "שדך לא תזרע כלאים". וכפי שמבאר הרמב"ם בהקדמתו לפיה"מ, שזהו גם הטעם שהמשנה הקדימה את מס' פאה לפני מס' כלאים, בהתאם לסדר שבכתוב.

והנה, הרמב"ם בספר היד הפך את הסדר, והקדים דוקא את הל' כלאים, לפני הל' מתנות עניים (שבכללם פאה); ומבאר בשיחה, שהסדר בספר היד מתאים לסדר זמן החיוב - איסור כלאים חל בזמן הזריעה, ואילו מצות פאה חלה בשעת הקצירה. והרי קודם כל זורעים ואח"כ קוצרים - כפשוט.

ולכאורה לפ"ז יש לשאול בהסדר שבכתוב (ובמשנה), למה באמת הקדימו את מצות פאה שחלה בשעת הקצירה, עוד לפני איסור כלאים שזמנו כבר בזמן הזריעה? וראה בשיחה שמבאר זה ע"פ פנימיות הענינים.

ואולי יש לומר רמז נוסף בזה, ע"פ המבואר בתורת רבינו במק"א (תורת מנחם חכ"ז עמ' 488; אג"ק חכ"ח עמ' קסו ואילך), שאצל אוה"ע מנין החדשים מתחיל מתשרי, ואילו בישראל מתחיל מנין החדשים בחודש ניסן. ותוכן הענין, שתשרי הוא זמן החרישה והזריעה, וניסן הוא זמן הקצירה. ולכן, אצל אומות העולם ראש השנה הוא באחד בתשרי, בהתאם לסדר הנהגת הטבע. שתחילה היא החרישה והזריעה, ורק אחר

כך באה הקצירה ; אבל אצל בני ישראל ההנהגה היא באופן ניסי, ולכן יכול להיות באופן שקודם באה הקצירה (ניסן) עוד לפני החרישה והזריעה (תשרי). וכמו שהיה בעת שנכנסו ישראל לארץ בחודש ניסן, שלא הוצרכו לחרוש ולזרוע כו' אלא מצאו שדות מוכנות לקצירה.

ולפ"ז יש לומר רמז בזה שהקדים הכתוב את מצות פאה שזמנה בעת הקצירה, עוד לפני איסור כלאים שזמנו בשעת הזריעה - כי מצד ההנהגה הניסית של בני ישראל הרי לא מוכרח הסדר של זריעה ואח"כ קצירה, ויכול להיות גם קצירה לפני זריעה !

לאידך גיסא מובן גם הטעם שהרמב"ם בספרו היד שינה מסדר זה, והקדים איסור הכלאים שבזריעה לפני הל' פאה שבקצירה - שכן ידוע שספר היד ענינו הלכות הלכות באופן המתאים להנהגת הטבע, שלכן השמיט כו"כ ענינים ניסיים המבוארים במדרשי חז"ל (ראה לקו"ש חכ"ז עמ' 170 הע' 15). וק"ל.

הערות קצרות ברמב"ם ז"ל

• שלום שמואל שבתי לאופר

הל' כלאים פ"י הט"ז:

"תופרי כסות תופרין כדרכן ובלבד שלא יתכוונו בחמה מפני החמה, ובגשמים מפני הגשמים, ... והצנועין תופרים בארץ. וכן מוכרי כסות מוכרין כדרכם וכו'".

ומקורו כמצוין במפרשיו ממתני' (כלאים) פ"ט מ"ה ומ"ו ושם איתא: "מוכרי כסות מוכרין כדרכן, ובלבד שלא יתכוונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. תופרי כסות תופרין כדרכן, ובלבד שלא יתכוונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים וכו'".

וראיתי בפ"י לעם שהקשה ובלשונו: ויש להעיר שבמשנה שם (הנ"ל), שנו תחלה דין "מוכרי כסות" ואחר כך דין "תופרי כסות" וב(פי') מלאכת שלמה (שם) כתב שסדר המשנה הוא בדרך "לא זו אף זו" (וא"כ אמאי שינה רבינו מסדר המשנה, ונשאר בקושיא) יעו"ש.

וי"ל עפ"מ"ש בלקר"ש חי"ז שיחה ג' לפ' קדושים, בביאור הקדמת הרמב"ם הל' "כלאים" לדיני "פאה" (שסדר הרמב"ם דיני פאה בתחלת הל' "מתנות עניים" לאחר הל' "כלאים") היפך סדר המסכתות במשנה שמס' "פאה" קודמת למס' "כלאים" [והרמב"ם בהקדמתו לפיה"מ ד"ה והחלק הששי מסביר טעם סדר המשנה "וסדר אחר "פאה" מס' "דמאי" כו' ואחר "דמאי" "כלאים" שכך סדרם הכתוב בסדר קדושים תהיו (יט, ט. שם, יט) לא תכלה פאת שדך ואחריו שדך לא תזרע כלאים" וזה שמס' "דמאי" באה מיד לאחר מס' "פאה" ולא מס' "כלאים" הוא כמו שהרמב"ם מסביר שם: "וסדר אחר "פאה" מס' "דמאי" בשביל שיש בו לעניים זכות כמו בפאה]. (וכפי שהרמב"ם בעצמו כותב) היפך ממה ש"סדרם הכתוב".

ומבאר כ"ק אד"ש: שסדר הרמב"ם בספר "זרעים" הוא לפי סדר זמן חיובם:

הל' "כלאים" — ההלכות באופן הזריעה כו' (ובהמשך לכלאי זרעים כו' מביא כל סוגי הכלאים):

ולאחרי זה ההלכות השייכות לזמן הקצירה כו' הל' "פאה" ושאר מתנות עניים (ואגב גררא, גם שאר מתנות העניים — מעשר עני וצדקה):
ולאחרי זה המתנות שצריך לתת מהתבואה לאחר מירוח כו' — הל' "תרומות", "מעשר", "מע"ש", ונטע רבעי, והל' "ביכורים".

ולבסוף הל' שמיטה ויובל, הבאים לאחר "שש שנים תזרע גו'", רק אחת
לשבע (חמישים) שנים כו' ע"ש בלקו"ש הנ"ל.
וה"נ י"ל בנדו"ד, שהסדר בהל' כלאים גופא, ג"כ לפי סדר חיובם תחלה
"תופרי כסות" ורק אח"כ "מוכרי כסות" כדרך כל הארץ.